

De ‘*préludes et Versets*’ van Jean Jacques Robson

De *Préludes et Versets dans les huit tons de l'orgue* van Jean Jacques Robson (1723-1785) zijn wellicht de enige orgelcomposities die gedurende de achttiende eeuw in de Zuidelijke Nederlanden in druk verscheen en alleen al om die reden van groot historisch belang.

In de reguliere bibliotheken en archieven heb ik tot dusver geen exemplaren van deze druk kunnen traceren. Het enige mij bekende exemplaar is in bezit van de heer Alfons Boone, notaris en ere-burgemeester van Turnhout (1971-1976).

De familie Robson

Over de herkomst van het geslacht Robson is veel gespeculeerd¹. Zowel een Engelse origine als een Waalse behoren tot de mogelijkheden. Vast staat dat uit het huwelijk van Jean-Jacques Robson (1695-1788 en Maria-Catharine Devagne (of: Deweigne) (...-1769) maar liefst vier muzikale kinderen geboren werden:

Sebastien-Joseph (1734 – 1814) werd kapelmeester aan de St.-Pieterskerk te Turnhout. Van hem zijn enkele composities bewaard waaronder een ‘Dies irae’ en een ‘Pie Jesu’ (beide voor koor en orkest). Zijn reputatie werd vooral gevestigd door de ‘Marsch van Turnhout’. Zijn werk aan de St.-Pieterskerk werd door zijn zoon en later door zijn kleinzoon voortgezet.

Jean-Jacques werd in 1723 geboren in Dendermonde. Hij was als zangmeester verbonden aan de St.-Germanuskerk in Tienen². Als begenadigd musicus bespeelde hij niet alleen orgel en klavecimbel, maar ook viool. Als componist schreef hij vooral muziek voor klavecimbel. Zijn werk werd onder meer in Parijs uitgegeven. Grégoir vermeldt niet minder dan tweehonderd orgelcomposities van hem in bezit te hebben³. De enige ons bekende orgelmuziek van Robson zijn de *‘Préludes et Versets dans les huit tons...’* (opus 5).

In 1772 was Jean-Jacques vanuit zijn hoedanigheid als musicus en organist betrokken bij de aanstelling van een nieuwe organist-beiaardier voor de St.-Romboutskerk in Mechelen⁴ en bemoeide zich ook met orgelbouw. Hij trad in 1773 namelijk als getuige op bij het ondertekenen van het contract voor een door J.B. Goynaut te bouwen een orgel voor de norbertijnerabdij van Heylisse⁵. Jean-Jacques Robson overleed te Tienen in oktober 1785.

Verder waren ook twee andere broers als organist werkzaam: Guillaume-Joseph (1717-1792) was in Dendermonde actief en Judocus-Emmanuel Robson (1740-1768) in Zottegem.

Zoals hierboven vermeld werd waren meerdere generaties van het geslacht Robson in Turnhout als musicus en/of componist actief. Sebastien-Joseph werd als zangmeester opgevolgd door zijn

---

¹ biografische bijzonderheden zijn ontleend aan: Duyck, Maurits: ‘Turnhoutse koorcomponisten van de 16e eeuw tot vandaag’, Turnhout, 1983, p.37-51.

² gegevens over Jean-Jacques Robson zijn ontleend aan: Billen, Tony: ‘Het leven en werk van Jean-Jacques Robson (± 1720 – 1785) zangmeester aan de kollegiale St. Germanuskerk te Tienen’ ongepubliceerde licentiaatsthesis, Leuven, 1959).

³ (Grégoir, Edouard: ‘Galerie biographique des artistes-musiciens belges du XVIIIe et du XIXe siècles’, Brussel, 1862.

⁴ Billen, Tony: ‘Het leven en werk van Jean-Jacques Robson (± 1720 – 1785) zangmeester aan de kollegiale St. Germanuskerk te Tienen’ ongepubliceerde licentiaatsthesis, Leuven, 1959, p. 85. De auteur verwijst daarin naar een brief aan het Mechels magistraat.

⁵ Felix, Jean-Pierre: ‘Les grands centres de facture d’orgues de Bruxelles et de la Wallonie au XVIIIe s.) in: ‘Mélanges d’Organologie IV’ Bruxelles, 1984, p.31.

zoon Franciscus-Josephus (1763-1833) die het stokje op zijn beurt doorgaf aan Martin-Joseph (1817-1884). Deze laatste volgde les bij Van den Broeck in Diest en Lemmens in Mechelen. Hij werd net als zijn grootvader in Turnhout een gevierd musicus en componist. Maurits Duyck onderstreept het belang van zijn werk en noemt als opmerkelijke compositie het oratorium 'La nativité du Seigneur' (voor een bezetting van strijkers en blazers) en de opera 'Charles Quint...'. Diverse originelen van composities van de Robsons bleven in het bezit van de familie bewaard. De huidige eigenaar van de 'Préludes et versets' voor orgel, dhr. Alfons Boone (Turnhout), huwde namelijk met mevr. Jacqueline Ceulemans, zelf een achterkleindochter van Martin-Joseph Robson.

De 'Préludes et Versets dans les huit tons'

Het boekje is niet in een band ingebonden. De bladspiegel is ca. 17,8 cm (hoogte) x 22,3 cm (breedte). De bladmaat is in feite groter (namelijk ca. 23,7 cm breed), maar een strookje van ca. 1,4 cm breed is gebruikt om de diverse bladen te bundelen.

De notentekst is duidelijk leesbaar afgedrukt met behulp van de gravure-techniek; de contouren van de plaat zijn nog duidelijk herkenbaar aan de randen van het papier.

Dit orgelboekje is opgedragen aan Michel Gosin, abt van de premonstratenzerabdij van Heylisssem en gedeputeerde van Brabant. Zowel uit de titel ('...à l'usage des maisons religieuses'), als uit de inleiding ('...ce petit ouvrage, aussi utile que nécessaire aux temples DE DIEU...') blijkt dat de muziek voor liturgisch gebruik geschreven zijn.

Elk van de 8 kerktoneesoorten is vertegenwoordigd met een reeks van zes versetten die voorafgegaan worden door een prélude. Uitgaande het aantal orgelversen veronderstel ik dat deze werkjes als magnificatversetten gedacht zijn. In de liturgie werden deze orgelwerkjes afgewisseld door gezongen strofen.

Het bundeltje is het '*Œuvre Vme*' van de componist en moet gedateerd worden tussen 1762 en 1768 (opus IV verscheen in 1762 en Judocus-Emmanuel Robson, die voorkomt op de lijst met voorintekenaars, overleed in 1768). Tony Billen veronderstelt 1764 als jaar van uitgave 1764⁶. De drukker die de boekjes verzorgde is helaas niet bekend. Blijkens de tekst op het titelblad was het boekwerkje te koop bij de componist. Een verspreiding via andere kanalen is niet gedocumenteerd.

De orgelversetten hebben een lengte variërend van vier tot twaalf maten en zijn opgevat als karakterstukjes. Ze representeren typisch de stijl van de twee helft van de 18de eeuw en vertonen wat textuur betreft een duidelijke verwantschap met klavecimbelmuziek.

Robson paste in zijn '*Préludes et Versets*' kwistig versieringen toe. We kunnen drie verschillende soorten aanduidingen onderscheiden. Hieronder zijn in een tabel zowel de diverse soorten tekenjes aangegeven. In de tweede kolom is de terminologie gehanteerd zoals die door Jean Saint-Arroman vermeld wordt in zijn standaardwerk over de klassiek Franse muziek. In de derde kolom is met behulp van een notenvoorbeeld een plausibele interpretatie van deze versieringstekens aangeduid⁷. Robson is opmerkelijk nauwkeurig in de aanduiding van versieringen. Mogelijk is hier een relatie met het repertoire voor klavecimbel, Robson publiceerde zelfs immers ook composities voor klavecimbel.

---

⁶ Billen, Tony: 'Het leven en werk van Jean-Jacques Robson (±1720-1785) zangmeester aan de kollegiale St. Germanuskerk te Tienen', ongepubliceerde licentiaatsthesis, Leuven, 1959, p. 105.

⁷ Saint-Arroman, Jean: 'L'Interprétation de la musique française 1661-1789, vol. I: Dictionnaire d'interprétation (Initiation)', 1988, p. 271, 400, 404.

	Pincé	
	Tremblement	
	Tremblement ouvert	

Tabel: aanduidingen voor versieringen in het opus 5 van J.-J. Robson

Registratie-aanduidingen ontbreken in het ‘œuvre Vme’. Sommige versetten kunnen met gebruikmaking van halve dan wel gedeelde registers worden uitgevoerd. We herkennen duo’s, soli voor linker- dan wel rechterhand, enz. Er is echter geen vast stramien herkenbaar in de volgorde en opbouw van de diverse reeksen versetten. Het is een aanlokkelijke gedachte voor het preludium een registratie met Plein jeu te kiezen en om de reeks versetten af te sluiten met een Grand jeu.

Voorintekenaars: organisten, geestelijken en orgelmakers

Een lijst van voorintekenaars geeft een indicatie van de gebruikers van deze orgelmuziek: naast organisten en geestelijken is ook een orgelmaker vermeld (*Mr. Nau ...à Tionville*). Ook van andere orgelmakers is bekend dat zij bladmuziek aankochten. Zo worden de namen van ‘Bergez’ (Berger), ‘Goynaert’ (Goynaut) en Van Peteghem vermeld in de voorintekenlijsten van bundels klavecimbelmuziek van P. de Brabandere, G.G. Kennis, D. Raick en F.J. de Trazegnies⁸.

Een persoonlijke noot...

Mijn belangstelling voor de orgelwerkjes van Robson werd gewekt door de thesis van Kamiel Cooremans die gewijd is aan de Vlaamse Klavecimbelmuziek in de 18de eeuw. Navraag in diverse bibliotheken leverde niets op en daarom nam ik rechtstreeks met de heer Cooremans contact op die die mij vertelde dat het boekwerkje omstreeks 1950 in bezit was van notaris Boone in Turnhout. Juli 1999 sloeg ik er het telefoonboek op na en noteerde ik telefoonnummers van Boone’s in Turnhout. Na een paar woorden uitleg had het tweede telefoontje succes: daarop wordt een afspraak gemaakt voor een bezoek.

De heer Boone blijkt een enthousiast muziekliefhebber en (amateur)musicus en verstrekte mij niet alleen kopieën van het opus V, maar ook aanvullende informatie over het muziekleven in Turnhout en de betekenis van de familie Robson in dat kader. Ik ben dhr. Boone zeer erkentelijk voor de verstrekte gegevens, de behulpzaamheid en de toestemming om de orgelwerkjes van Robson langs deze weg openbaar te mogen maken!

Johan Zoutendijk, juni 2011

⁸ Huybens, G. ‘Organisten in de Zuidelijke Nederlanden tijdens de tweede helft van de 18de eeuw’ in”Orgelkunst 21, 1998, nr.4, p. 156-182.